

Lyhytkin silmäys espanjalaisiin kirjallisuushistorioihin sekä Morrásin edition bibliografiaan osoittaa, mikä painoarvo Manriquen runoelmalle on annettu. Sitä ovat tarkastelleet useat keskeiset espanjalaiset kirjallisuuden- ja kielentutkijat, kuten Américo Castro, Rafael Lapesa, Francisco Rico ja Pedro Salinas, sekä ulkomaiset romanistit, kuten mainitun E. R. Curtiuksen ohella Leo Spitzer. Salinasin teos *Jorge Manrique o tradición y originalidad* vuodelta 1947 on Manrique-tutkimuksen kulmakivi. Manriquen runon asemaa omassa kulttuurissaan osoittaa myös se, että merkittävä espanjalainen humanisti Ramón Menéndez Pidal (1869–1968) tarkasteli sen ideaaleja teoksessaan *Los españoles en la historia* (1947). Hänen mukaansa runossa tuodaan esille kolme elämää: ajallinen elämä (*la vida temporal*), maineen elämä (*la vida de la fama*) ja iankaikkinen elämä (*la vida eterna*).

Coplas a la muerte de su padre on Espanjan kirjallisuuden vastine niille monille eri maissa kirjoitetuille runoille, jotka tuovat esille kuoleman ja katoavaisuuden teeman. Antiikin ajalta sen rinnalla voidaan mainita Horatiuksen oodit ”Eheu fugaces Postume, Postume” (2.14) ja ”Diffugere nives” (4.17). Viimeksi mainittu tunnetaan Kevätöodina, jollaisena se alkaakin mutta kääntyy katoavaisuuden julistukseksi: ”Nos ubi decidimus, / Quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus, / Pulvis et umbra sumus” (Kun me joudumme sinne, / minne isä Aeneas, rikas Tullus ja Ancus, / olemme tomua ja varjo”). Pohjoismaisina vastineina voisivat olla Lasse Lucidorin hautajaisvirsi 1660-luvulta ja sen pohjalta Juhana Cajanuksen runoilema ”Etcös ole, ihmisparca, aivan arca”. Usein tällaisesta runoudesta paljastuu Saarnaajan kirjasta tuttu *Vanitatum vanitas*-ajatus. Keskiajan ja renessanssin välimaille sijoittuvana Manriquen *Coplas* ilmentää osaltaan niitä kuolemaan suhtautumisen muotoja, joita Johan Huizinga on kirjallises-tikin vaikuttavalla tavalla kuvannut teoksessaan *Keskiajan syksy*.

Manriquen runoelma jakautuu sangen selvästi kolmeen pääjaksoon. Ensimmäisessä runoilija käsittelee yleensä elämän katoavaisuutta (säkeistöt 1–13), toisessa osassa (14–24) runoilija puhuu aikalaistensa kohtalosta, kunnes kolmas osa (25–40) tuo esille Manriquen isän, Santiagon (Pyhän Jaakon) ritarikunnan suurmestarin Don Rodrigon. Mutta tämän jaottelun pohjalta muodostuu kokonaisuus, jota on vaikea luonnehtia millään yksittäisellä lajimääreellä, sillä siinä yhdistyvät vapaasti filosofinen runoelma, elegia, saarna ja hautajaispuhe vainajalle. Puuttumatta runon otsikoinnin filologisii ongelmiin voi sanoa, että otsikko *Coplas* (säkeitä) on väljyydessään sopiva.

Manriquen runoelman vaikuttavuus ei perustu siihen, että runoilija olisi esityksessä erityisen omintakeinen tai uudestiluoiva. Kyse on sen sijaan perinteellisten topos-ten tehokkaasta ja taidokkaasta hyödyntämisestä. Samalla runoilija yhdistelee vapaasti raamatullista aineistoa pakanallisilta kirjailijoilta saatuihin kuviin ja ideoihin. Antiikin kirjailijoista varsinkin Cicero ja Seneca ovat tärkeitä, mutta myös eräät latinaksi kirjoittaneet kristilliset kirjailijat. Esimerkiksi hienolle ensimmäiselle säkeelle ”Recuerde

el alma dormida” (”Herää, nukkuva sielu”) voidaan löytää rinnakkaiskohtia Raamatusta mutta myös Ambrosiuksen säkeestä ”mens iam resurgat torpida” (”nouskoon jo horroksissa oleva mieli”). Sielu, *alma*, on epäilemättä espanjalaisen keski- ja renessanssiajan lyriikan avainkäsitteitä. Perinteellisiä topoksia, joista seuraavassa voin mainita vain muutamia, on heti runon alussa. Ensimmäisen säkeistön lopussa esitetään monista yhteyksistä tuttu ajatus entisten aikojen paremmuudesta. Siteeraan tässä ja seuraavassa Morrásin edition mukaan: ”cómo a nuestro parescer / cualquiera tiempo pasado / fue mejor”. Lähtökohtana ovat Saarnaajan (7:11) sanat: ”Älä sano: ‘Mikä siinä on, että entiset ajat olivat paremmat kuin nykyiset’”, mutta Saarnaaja siis Manriquesta poiketen nimenomaan kieltää sanomasta vanhempia aikoja paremmiksi.

Kun Saarnaajan kirjassa (1:7) todetaan: ”Kaikki joet laskevat mereen, mutta meri ei siittänsä täyty; samaan paikkaan, johon joet ovat laskeneet, ne aina uudelleen laskevat”, on Manrique siirtänyt ajatuksen koskemaan ihmiselämää. Hän esittää sen vaikuttavassa muodossa kolmannessa säkeistössä:

Nuestras vidas son los ríos
que van a dar en el mar
que es el morir:
allí van los señórios
derechos a se acabar
y consumir;
allí, los ríos caudales,
allí, los otros, medianos
y más chicos;
allegados, son iguales,
los que biven por sus manos
y los ricos.

Virrat ihmiselämäin
kiiruhtavat kohti merta –
kuolemaa –
ylhäisyys ja mahti näin
häipyvät, lopun löytää kerta.
Sinne vuolas virta käy,
virta tyyni juoksultansa,
pieni vuo.
Siellä eroja ei näy:
rikkaat miehet, köyhä kansa –
sama tuo.

(Suom. Helvi Vasara ja Aale
Tynni)

Erityisesti Manrique mukailee ns. *Ubi sunt qui ante nos* -toposta. Runoilija viittaa sen yhteydessä ensin yleisemmin mahtihenkilöiden vallan ja maineen katoamiseen, sitten Rooman ja Troijan kohtaloon, minkä jälkeen esillä ovat monet runoilijan aikalaiset ja Espanjan historian hahmot. Stroofi XVII on omistettu huomattavien naisten kohtalolle, aihe josta François Villon – Manriquen hieman vanhempi aikalainen – kirjoitti runonsa ”Ballade des dames du temps perdu” (”Balladi menneiden aikojen naisista”). Villonista poiketen Manrique ei nimeä naisia. Sen sijaan hän mainitsee naisten rakkaussuhteista ja vaatetuksesta. Espanjan historian hahmojen osalta siteerattakoon säkeistöä XXI:

Pues aquel gran Condestable,
 maestre que conocimos
 tan privado,
 no cumple que de él se hable,
 sino sólo que lo vimos
 degollado;
 sus infinitos tesoros,
 sus villas y sus lugares,
 su mandar,
 ¿qué le fueron sino lloros?,
 ¿fuéronle sino pesares
 al dexar?

Spain's haughty Constable, the true
 And gallant Master, whom we knew
 Most loved of all;
 Breathe not a whisper of his pride,
 He on the gloomy scaffold died,
 Ignoble fall!
 The countless treasures of his care,
 His villages and villas fair,
 His mighty power,
 What were they all but grief and shame,
 Tears and a broken heart, when came
 The parting hour?

(Longfellow'n englanninos)

Henkilöä ei mainita nimeltä, puhutaan vain ”suuresta konnetaabelista”, mikä lisää kuvan tehokkuutta. Aikalaisille oli kuitenkin selvää, että kyseessä oli mahtavasta asemasta äkillisesti syösty Álvaro de Luna, joka mestattiin 1453. N. Roundin tutkimukseen *The Greatest Man Uncrowned. A Study of the Fall of Álvaro de Luna* (1986) en ole toistaiseksi tutustunut.

Viimeisen osan sisältämässä isän ylistyksessä runoilija esittelee Don Rodrigon ominaisuuksia. Tämä voi tapahtua huudahdusten muodossa käyttämällä ”¿Qué enemigo de enemigos!” (”Mikä vihamiesten vihemies”) -tyyppisiä ilmauksia. Mutta jälleen tulee esille tyypillinen topos, historialliset esimerkit (*exempla*). Suoranaisen luettelon muodossa esitetään vertailukohtana Rooman historiasta tuttuja hahmoja. Don Rodrigo edustaa juuri näiden omaamia hyveitä. Hän esimerkiksi pitää lupaamansa yhtä uskollisesti kuin Marcus Atilius. Kyseessä oli Marcus Atilius Regulus, jota Horatius oli vaikuttavasti kuvannut oodissaan 3.5. Regulus oli karthagolaisten vangitsemana lähetetty Roomaan puhumaan sovinnon tekemisestä sillä ehdolla, että hän palaisi, jos ei saisi maanmiehiään tekemään sopimusta; Regulus kuitenkin puhui Roomassa sopimusta vastaan, ja sitten lupauksensa mukaisesti palasi takaisin Karthagoon, jossa häntä odotti kuolema.

Manriquen runoelman päättää säikeistössä XL kuva kuolevasta Don Rodrigosta läheistensä ympäröimänä sen jälkeen kun hän on puhutellut läheisiään:

